

رخت ایران
نگاهی گذرا به پوشش
مردمان فارس

www.ketab.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

- شابک : 978-622-6085-39-7
- شماره کتابشناسی ملی : ۵۴۳۵۴۵۶
- عنوان و نام پدیدآور : رخت ایران: نگاهی گذرا به پوشش مردمان فارس / طاهره ماهری.
- مشخصات نشر : شیراز: گنج علم، ۱۳۹۷.
- مشخصات ظاهری : ۱۷۴ ص.: مصور.
- موضوع : پوشاک -- ایران -- فارس -- تاریخ
- موضوع : *Clothing and dress -- Iran -- Fars -- History*
- موضوع : پوشاک -- ایران -- تاریخ
- موضوع : *Clothing and dress -- Iran -- History*
- رده بندی دیویی : ۰۰۹۵۵۶۳/۳۹۱
- رده بندی کنگره : ۷۲٫۳ ۱۳۹۷۱۴۲۰ G1
- سرشناسه : طاهری، طاهره، ۱۳۴۳-
- وضعیت فهرست نویسی : فیپا

رخت ایران

نگاهی گذرا به پوشش مردمان فارس

نویسنده: طاهره طاهری

ویراستاران: غلامعلی سرکوبی

سعید طاووسی

صفحه آرا: گلنوش بروسان

طراح جلد: مریم مظفری

ناشر: گنج علم

چاپ اول: پاییز ۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۸۵-۳۹-۷

بها: ۲۵۰۰۰ تومان

آدرس: شیراز، پارامونت، ایمنی، بیان قصردشت، کوچه ۱، پلاک ۱

انتشارات گنج علم

تلفن: ۳۰۴۰۱۷ - ۷۱۱

آدرس سایت: www.gpub.ir

ایمیل: Canjelpub@gmail.com

«کلیه ی حقوق چاپ و نشر محفوظ و متعلق به ناشر است.»

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کسی تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف (ناشر) نشر یا پخش و عرضه کند، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

۱ | مقدمه

فصل اول

۵ | سیر تحولات پوشاک در ایران

فصل دوم

۲۳	فارس در گذر زمان
۲۴	جغرافیای استان فارس
۲۶	شهر شیراز در گذر زمان

فصل سوم

۲۹	سیر تاریخی پوشش مردمان شیراز
۳۰	پوشاک مردم شیراز در عهد زندیه
۳۲	پوشاک مردن
۳۴	پوشاک بانوان
۳۸	پوشاک مردم شیراز در عهد قاجار
۵۱	پوشاک مردم شیراز در عهد پهلوی

فصل چهارم

۵۷	ایلات و عشایر استان فارس
۵۷	اقوام و طوایف ساکنان استان فارس
۵۷	تقسیمات سیاسی ایلات و عشایر فارس
۵۸	نگاهی به زندگی عشایری و کوچ نشینی
۶۳	پوشاک ایلات و عشایر استان فارس
۶۳	الف) قشقایی ها
۹۳	ب) ایلات خمسه
۱۰۲	ج) ایل ممسنی
۱۱۱	آرایش بانوان ایلات و عشایر

فصل پنجم

۱۱۷	پوشاک مردمان جنوب استان فارس
۱۱۷	الف) لارستان
۱۳۶	ب) اوز
۱۵۴	ج) لامرد

۱۶۵ | کلام آخر

۱۶۹ | فهرست منابع

مقدمه

تاریخ پوشاک بیانگر شئون و شناخت کیفیت ساختار تمدن ملت هاست. آثار باقی مانده از پوشاک ایرانیان در دوران باستان و اسلامی حکایت از غنای فرهنگی پوشش در این نجد کهن دارد. سرزمین پارس به دلیل قدرتمند بودن، مهد تمدن مشرق زمین و حتی جهان آن روز (عهد باستان) به شمار می‌آمد و بیشتر ملل آن روزگاران خواه ناخواه تابع آداب و رسوم و فرهنگ و تمدن ایران زمین بوده‌اند. این سرزمین در روند تاریخ چند هزار ساله خرس، به دلیل موقعیت ویژه جغرافیایی پل ارتباطی میان اقوام شرق و غرب بوده است. از این رو نقش مهمی در ایجاد رابطه بین الملل ایفا نموده که همواره سبب رفت و آمد اقوام مختلف در این سرزمین پهناور گردیده است.

پوشاک یکی از بارزترین نمودهای دینی و ذهنی برای بررسی و تحلیل ارزش‌های اقوام و طوایف می‌باشد. هرگاه از قوم و ملتی سخن به میان می‌آید، اولین ذهنیت ایجاد شده، شکل و شمایل پوشاک و حتی نوع آرایه‌های آن است که این نشانگر نقش سبک‌کننده پوشاک در شناخت اقوام می‌باشد. خصوصیات فرهنگی، زبان، آداب و رسوم، باورها و اعتقادات اقوام مختلف به خصوص از لحاظ پوشش دارای تنوع فرم و کارکرد بسیاری است. پژوهش در فرهنگ پوشاک و دگرگونی‌های آن در طول زمان، خود گستره‌ای مردم‌شناختی را در بر دارد که نیازمند آگاهی بر مجموعه‌ای از دانش، و باورهای قومی، ملی و دینی می‌باشد.

استان فارس نیز همواره پذیرای اقوام و طوایف مختلف بوده است. پوشاک مردم این خطه با توجه به آب و هوای مناطق مختلف دارای تنوع رنگ و شکل است که همواره تحت تأثیر پذیرش‌های فرهنگ پذیری جوامع گوناگون انسانی قرار دارد. این امر بر اهمیت آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم مناطق شهری، روستایی و عشایر کوچ نشین، همچنین بر شناخت اقلیمی از این استان تأکید دارد. هدف این کتاب مطالعه پوشاک و تزیینات سنتی آن در استان فارس از جنبه‌های تاریخی، فرهنگی، هنری، قومی و تحولات آن می‌باشد. تغییر شیوه و سبک زندگی از سنتی به مدرن، ارتباطات گسترده (دهکده جهانی) و تأثیر دنیای مدرن بر پوشاک، نیاز به شناخت و حفظ فرهنگ پوشش بومی را امری ضروری و واجب کرده است. کتاب حاضر پژوهشی در باره تن پوش مردمان استان فارس می‌باشد که با تلاش در رعایت صحت مستندات، به مطالعه و بررسی پوشاک مردم این منطقه پرداخته است.

شیوه برش پارچه و دوخت لباس به سبک ایرانی در پوشاک مردمان استان فارس ویژگی های خاصی دارد. تنوع رنگ (الهام گرفته از طبیعت)، اصالت طرح و نقش، راحتی و تجانس با محیط زندگی در پوشاک زنان ایلات و عشایر (ایل قشقایی، ایلات خمسه، ایل ممسنی)، لباس زیبای بانوان منطقه لارستان، رخت گشاد زیبا و باشکوه بانوان اوزی، همچنین پوشاک خاص و اصیل بانوان لامردی که آن را جومه آفتینی می خوانند و ... هر کدام حکایت ها از غنای فرهنگی پوشش مردمان این منطقه دارد. بانوان همواره با استفاده مناسب از رودوزی های سنتی در تکمیل و ترین پوشاک خود معرف هنر، ذوق، آداب و سنت عشیره ای در استان فارس می باشند.

از نظر قومی پژوهش و بررسی چگونگی پوشاک در این منطقه پهناور به مردم نگاری نزدیک است. ابتدا سعی بر آن بود که پوشاک مردمان استان فارس بر اساس شهر و اقلیم سکونت مورد بررسی قرار گیرد. اما با توجه به گستره جغرافیایی استان فارس، و همچنین تنوع سکونت اقوام و طوایف (فارس، ترک، لر و عرب) و سبک زندگی ایلاتی و عشایری آنها (کوچ رو و نیمه کوچنده و ساکن)، نیاز به برنامه ریزی مدون جامع تری احساس شد. بدین انجام این پژوهش شهر «شیراز» مرکز استان، «ایل قشقایی» و «ایلات خمسه» و «ایل ممسنی»، همچنین در جنوب استان به لحاظ ویژگی های خاص فرهنگی و تجاری منطقه لارستان و ارتباط آن با شهرهای شورابی حاشیه خلیج فارس شهرهای لار، اوز و لامرد انتخاب گردید.

گام اول با تحقیقات کتابخانه ای و اسناد موجود، همچنین بهره مندی از راهنمایی محققان و اندیشمندان حیطه اقوام و تاریخ، و ایجاد تکنیک قوام طوایف بر اساس شناخت ایل و طایفه آغاز گردید. پس از مطالعه، جمع آوری اطلاعات و فیش برداری، در کلیه مدارک و اسناد مکتوب و قابل دسترس (سفرنامه ها، کتب، مقالات، مجلات و ...) برای پاسخ به پرسش های تحقیق، به مطالعه میدانی و مصاحبه با ریش سفیدان، صاحب نظران و معتمدین محلی و مجموعه داران اسناد و عکس برداری از نمونه های قدیمی موجود در مجموعه خصوصی آنها، همچنین برقراری ارتباط مستقیم با هاله بومی و گرفتن عکس از پوشاک خانوادگی و قدیمی آنها و استفاده از آرشیو عکس های موجود در منطقه پرداخته شد. بازدید، مشاهده و عکس برداری از موزه های مردم شناسی، کارگاه های دوخت و تزیینات لباس، کارگاه های کلاه مالی و ساخت گیوه، بازارهای قدیمی فروش پارچه و لباس و ... نیز برای مشاهده عینی در پژوهش صورت گرفت.

این کتاب دارای پنج فصل است. فصل اول آن به طور مختصر به پیدایش پوشاک و سیرتحولات آن در ایران پرداخته است. فصل دوم نگاهی اجمالی به جغرافیای سیاسی استان فارس دارد. فصل سوم پوشاک مردم شیراز را از حکومت کریمخان زند تا دوران معاصر بررسی می کند. در فصل چهارم این کتاب پوشاک ایل قشقایی، ایلات خمسه و ایل ممسنی تحت عنوان ایلات و عشایر استان فارس بررسی شده است. فصل پنجم بررسی پوشاک مردمان جنوب فارس (لار، اوز و لامرد) را در بردارد و در آخر نتایج به دست آمده از این پژوهش جمع بندی گردیده است. امید است که مورد قبول پویندگان دانش و صاحبان هنر قرار گیرد.

باتوجه به گستردگی و غنای فرهنگی تن پوش مردمان استان فارس، پژوهش ها و مطالعات در این زمینه ادامه خواهد داشت. از صاحب نظران انتظار می رود در طبع و چاپ آثار بعدی نگارنده را راهنمون باشند.

در مراحل مختلف تحقیق و تالیف این کتاب از راهنمایی و مشاوره و استفاده از تجربیات اساتید ارجمند به ویژه آقای غلامعلی سرکوبی و دکتر غلامرضا خوش اقبال بهره مند بوده ام که ضمن تشکر از آن بزرگواران مراتب حق شناسی و قدر دانی خود را به پیشگاه آنان تقدیم می دارم. همچنین لازم میدانم مراتب تقدیر و تشکر خود را از اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی فارس در خصوص حمایت های مادی و معنوی از طرح پژوهشی مورد اشاره ابراز نمایم.

بی شک هیچ اثر مکتوبی عاری از ایراد نیست لذا از تمامی صاحب نظران عرصه پژوهش و نیز پژوهندگان حوزه پوشاک استدعا دارم تا این بنده حقیر را از نظرات و پیشنهادات خود محروم ننمایند. بی شک مکاتبات شما عزیزان از طریق رایانامه mowjehonar@gmail.com موجب بهبود کیفیت این اثر در ویرایش های بعد خواهد شد.

طاهره طاهری

پاییزه ۱۳۹۷